

คัมภีร์วิสุทธิมรรค

พระพุทธโฆสเถระ รจนา

สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร)

แปลและเรียบเรียง

ชีวิตและผลงานของพระพุทธโฆสชาจารย์

เกริ่นนำ

- ✖ พระพุทธโฆสจารย์ เป็นนักปราชญ์ชั้นอรรถกถาจารย์ผู้ยิ่งใหญ่แห่งชมพูทวีปในสมัยโบราณ
- ✖ เป็นพระอรรถกถาจารย์ผู้มีชื่อเสียงมากที่สุด
- ✖ ชาวลัنگกาเชื่อว่า การรจนาอรรถกถาเป็นหนทางช่วยผดุงปริยัติศาสนาให้ดำรงอยู่และพัฒนามาจนถึงปัจจุบัน

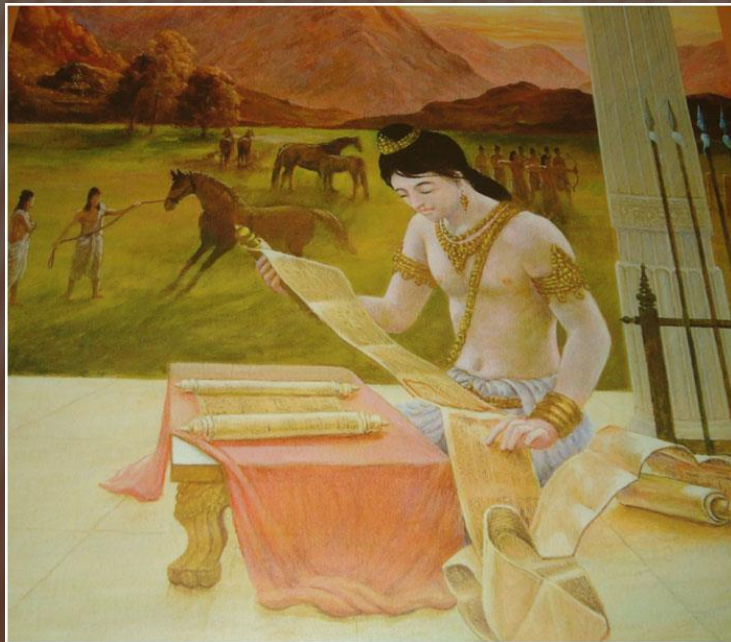
ชาติภูมิ

- ✖ พระพุทธโฆสะ
เป็นชาวอินเดียเหนือ
เกิด ณ หมู่บ้านโฆสคาม
ใกล้พุทธคยา
เมื่อ พุทธศตวรรษที่๙
- ✖ บิดา ชื่อ เกสึ
เป็นพราหมณ์ปุโรหิตาจารย์
- ✖ เป็นหัวหน้าหมู่บ้านโฆสคาม
- ✖ มารดา ชื่อ เกสินี

การศึกษา

- ✖ จปไตรเพท
- ✖ จปพระไตรปิฎก
- ✖ จปกรรมฐาน

บิมาล เชอร์น ลอว์ (Bimala Churn Law) ได้พูดถึงเรื่อง
การศึกษาและความรู้ของพระพุทธโฆसाจารย์ไว้ว่า
ท่านเป็นคนที่เรียนอะไรจริงจัง และมีความรู้กว้างและลึก
(His scholarship is wide and deep)
ดังนั้น ท่านจึงมีสมญานามทางความรู้ว่าเป็น
“สารานุกรมเคลื่อนที่” (An encyclopedic character)

การเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา

- ✗ สมัยนั้นการไต่वाที่ทางศาสนา-ปราชญ์เป็นที่นิยมในอินเดีย
- ✗ โฆสกุमारเป็นผู้มีความรู้ดี จึงเดินทางไปยังที่ต่างๆ เพื่อแสวงหาผู้ไต่वाที่ด้วย
- ✗ จนมาพบกับพระเวทมหาเถระชาวลังกา และได้ทำทนายข้อไต่वाที่ด้วย
- ✗ เรื่องที่นำมาไต่वाที่ คือ โยคสูตรของท่านปตัญชลี
- ✗ โฆสกุमारแพ้การไต่वाที่ครั้งนั้น
- ✗ โฆสกุमारประทับพระพุทธรูปที่พระเวทมหาเถระสาธยายให้ฟัง
- ✗ ด้วยความต้องการเรียนพระพุทธรูป จึงยอมบวชเป็นพระภิกษุ และได้นามว่า “พุทธโฆสะ”

สาเหตุที่ได้ชื่อว่า พุทธโฆสะ

- ✘ ๑.เวลาเกิด
ประชาชน มีพราหมณ์ เป็นต้น
ต่างเปล่งเสียงร้องกะกันและกัน
อย่างกึกก้อง
- ✘ ๒.บังเกิดในโฆสคาม
- ✘ ๓.มีน้ำเสียงลึกซึ้งกังวาน
มีเสียงดุจราชสีห์
- ✘ พุทธโฆสะ แปลว่า ผู้มีเสียงดังก้อง
กังวานไกลคล้ายกับพระสุรเสียง
ของพระพุทธรเจ้า

การไปเรียนและแปลอรรถกถาในลังกา

- ✕ เมื่อมีความรู้ดีในพระพุทธศาสนาแล้ว ท่านมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะแต่งหนังสืออรรถาธิบายความทางพระพุทธศาสนาขึ้น
- ✕ วรรณกรรมได้ได้แต่งขึ้นก่อนเดินทางไปลังกา มี ๓ คัมภีร์ คือ
 - + ๑. คัมภีร์ญาโณทัย เป็นวรรณกรรมบาลีดั้งเดิมเล่มแรก
 - + ๒. คัมภีร์อัฐฐสาลินี เป็นอรรถกถาของธัมมสังคณี
 - + ๓. ปรีตตัฐฐกถา เป็นอรรถกถาแก้ประปริตตสูตร

ขณะที่เริ่มแต่งวรรณกรรมเล่มที่ ๓ ชื่อปริตัตถฐกถานันได้เล็กน้อย
ท่านพระเวทมหาเถระทราบเรื่อง จึงบอกแนะนำท่านความว่า

“คัมภีร์ที่นำมาจากลังกาที่มีอยู่ในชมพูทวีป (อินเดีย) เวลานี้ มีแต่
เฉพาะพระไตรปิฎกเท่านั้น ยังไม่มีอรรถกถาและอาจริยาบาท
ต่างๆ แต่ในลังกามีอรรถกถาที่พระมหินทะผู้มีปัญญาแต่งขึ้น
โดยอาศัยพระพุทฺธพจน์ที่พระสัมมาสัมพุทฺธเจ้าตรัสแสดงไว้ และ
นำเข้าสู่การทำสังคายนามาแล้ว ๓ ครั้ง อรรถกถานั้นภายหลังได้
มีผู้แปลเป็นภาษาสิงหล เธอจงไปที่นั่น สดับศึกษาแล้วแปลอรรถ
กถานั้นมาเป็นภาษาบาลี เพื่อให้อรรถกถานั้นมีประโยชน์แก่
ชาวโลกทั้งปวงเถิด”

สรุปเหตุผลที่เดินทางไปลังกา

- ✗ อินเดียในสมัยนั้นมีแต่พระไตรปิฎก
- ✗ ศรีลังการับรองภาษาแต่เป็นภาษาสิงหล
- ✗ คัมภีร์อรรถกถาส่วนใหญ่ที่ผ่านการสังคายนาครั้งที่ ๓ ส่วนมากเป็นภาษาสิงหล
- ✗ พระอรหันต์เรวตะแนะนำ ให้ไปศึกษาภาษาสิงหล
- ✗ และแปลอรรถกถาภาษาสิงหลเป็นภาษามคธ
- ✗ เดินทางไปศรีลังการเมื่อพุทธศตวรรษที่ ๙(พ.ศ.๙๕๖)

พระคาถาที่ใช้ทดสอบความรู้ของพระพุทธโฆษาจารย์

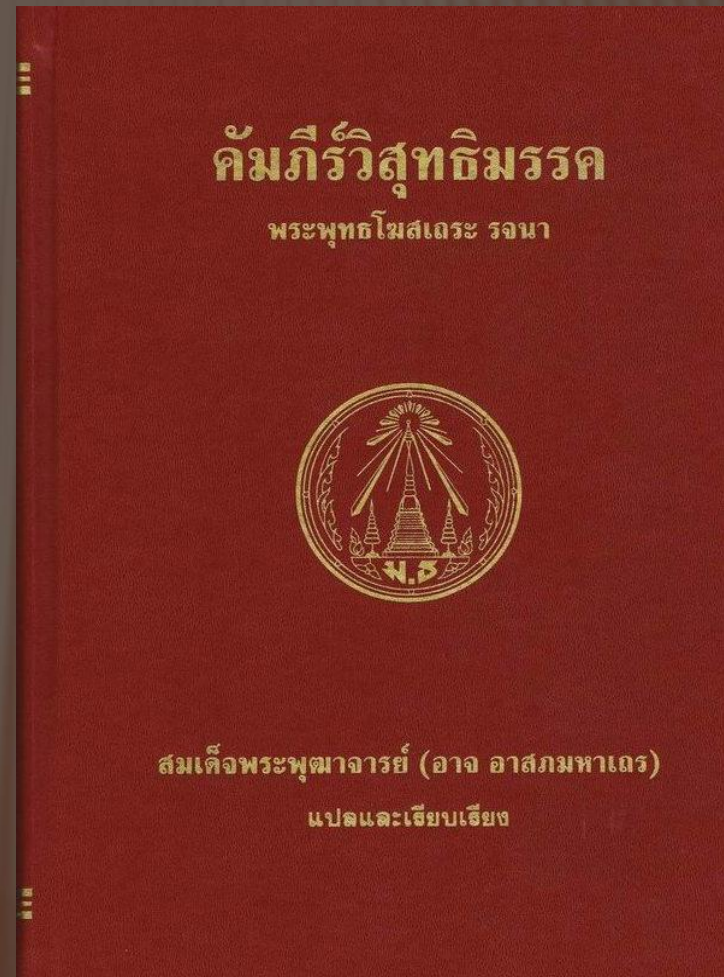
สีเล ปติฏฐาย นโร สปปญโญ
อาตปปี นิปโก ภิกขุ

จิตต์ ปญญญจ ภาวย
โส อิมं วิชฺฌเย ชฏฺ ๗

ภิกษุผู้เป็นคนมีปัญญา มีความเพียร มีปัญญาเครื่องบริหารตนตั้งมั่นอยู่
ในศีล แล้วอบรมจิต (สมาธิ) และปัญญาอยู่ (เท่า) นั้น
พึงสะสางชฏ (คือตัณหา) นี้ได้ฯ

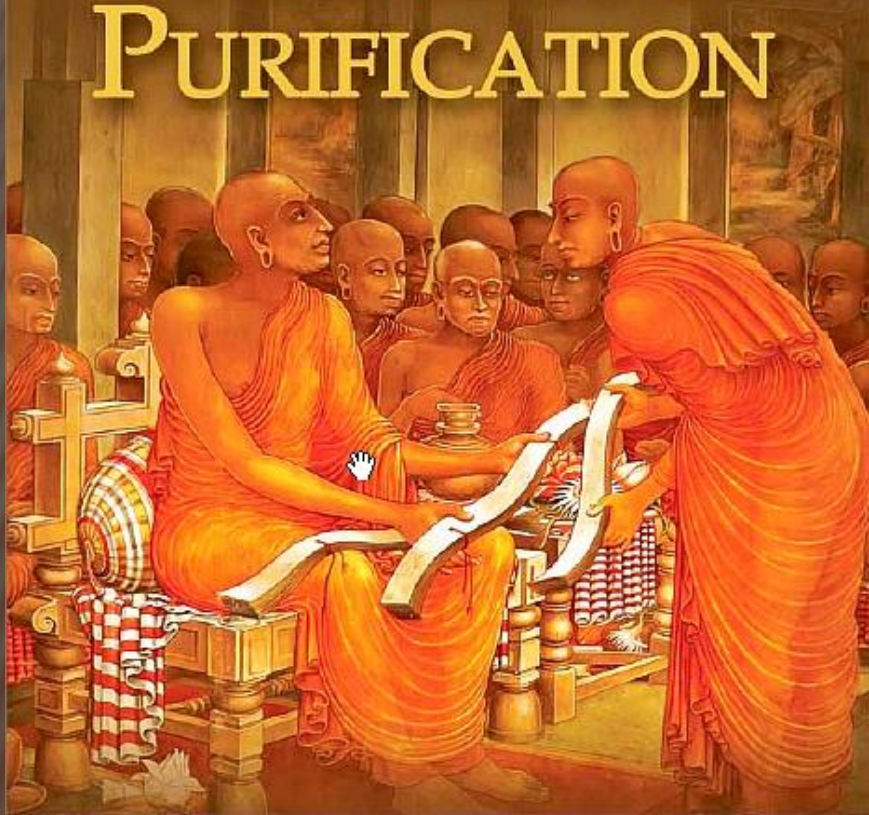
เพื่อให้ท่านพิสูจน์ความสามารถ ขอให้ท่านเขียน
อรรถาธิบายขยายเนื้อความคาถานี้เป็นภาษาบาลี

- ✕ พระพุทธโฆสะได้แต่งหนังสือขึ้นเล่มหนึ่ง พรรณนาพระคานันโดยพิสดารให้ชื่อว่า **“วิสสุทติมรรค”** ซึ่งนับเป็นคัมภีร์ที่มีเนื้อหาสมบูรณ์ที่สุด หลังจากคณะสงฆ์ฝ่ายมหาวิหารตรวจสอบปกรณ์ที่พระพุทธโฆสะแต่งขึ้นถวายแล้ว ก็ชื่นชมยกย่องท่านว่า**“ภิกษุหนุ่มรูปนี้เห็นจะเป็นพระศรีอาริยมุตไตรยโพธิสัตว์แน่แท้”** แล้วได้มอบพระไตรปิฎกพร้อมทั้งอรรถกถาให้ พระพุทธโฆสะได้ศึกษาจนชำซองแล้วจึงได้เริ่มถ่ายทอด (แปล) สู่ภาษามคธ ท่านใช้เวลา ๑ ปี เสร็จแล้วจึงนำคัมภีร์เหล่านั้นกลับไปยังชมพูทวีป

VISUDDHIMAGGA

THE PATH OF PURIFICATION

The Classic Manual of Buddhist Doctrine and Meditation

Translated from the Pali by
Bhikkhu Ñāṇamoli

- ✕ พระพุทธโฆษาจารย์มอญถวาย
ต้นฉบับคัมภีร์วิสุทธิมรรค ๓
ฉบับ ที่เขียนขึ้นแก่พระสังฆราช
แห่งสำนักวัดมหาวิหาร

สถานที่มรณภาพ

- ✖ คัมภีร์พุทธโฆสอุปัติ ปริจเฉทที่ ๘ กล่าวไว้ว่า
- ✖ พระพุทธโฆสอาจารย์มรณภาพที่พุทธคยา
- ✖ หลังกจากมรณภาพแล้ว ท่านไปบังเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต และจะจุติมาเกิดเป็นมนุษย์เป็นพระสาวกของพระศรีอาริยมะตไตรย

ผลงานดั้งเดิม (ORIGINAL WORKS)

- ✗ เป็นคัมภีร์ที่ท่านแต่งขึ้นเองขณะอยู่ในอินเดีย ก่อนจะเดินทางไปศึกษาและแปลอรรถกถาในลังกา
- ✗ ๑) คัมภีร์ญาโณทโย เป็นผลงานเล่มแรกในชีวิต เกี่ยวข้องกับความรู้เรื่องปรัชญา (Some philosophical subject)
- ✗ ๒) คัมภีร์อรรถสาลินี เป็นคัมภีร์อธิบายคัมภีร์ธัมมสังคณี
- ✗ ๓) คัมภีร์ปริตตัญญูกถา เป็นคัมภีร์อธิบายความพระปริตตสูตรต่างๆ

ผลงานประเภทอรรถกถา (COMMENTARY)

- ✖ ๑) คัมภีร์สมันตปาสาทิกา (อรรถกถาพระวินัยปิฎก)
- ✖ ๒) คัมภีร์กัณฑ์ชาตรี (อรรถกถาปาติโมกข์)
- ✖ ๓) คัมภีร์สมังคลาสิกขา (อรรถกถาที่หมื่นกษัตริย์)
- ✖ ๔) คัมภีร์ปปัญจสูทนี (อรรถกถาหมื่นกษัตริย์)
- ✖ ๕) คัมภีร์สารัตถปกาสินี (อรรถกถาสังยุตตนิคาย)
- ✖ ๖) คัมภีร์มโนรชปุรณี (อรรถกถาอังคุตตรนิคาย)
- ✖ ๗) คัมภีร์อภิสัมมัตติ (อรรถกถาธัมมสังคินี)

ผลงานประเภทอรรถกถา (COMMENTARY)

- ✖ ๘) คัมภีร์สัมโมหวิโนทนี (อรรถกถาวิภังค์)
- ✖ ๙) คัมภีร์ปัญจปกรณัฏฐกถา (อรรถกถาธาตุกถา ปุคคลบัญญัติ กถาวัตถุ ยมก และปฏฐาน)
- ✖ ๑๐) คัมภีร์ปรมัตถโชติกา (อรรถกถาขุททกปาฐะและสุตตนิบาต)
- ✖ ๑๑) คัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา (อรรถกถาธรรมบท)
- ✖ ๑๒) คัมภีร์ชาตักัฏฐกถา (อรรถกถาชาดก)
- ✖ ๑๓) คัมภีร์วิสุทธชนวิลาสินี (อรรถกถาอปาทาน)

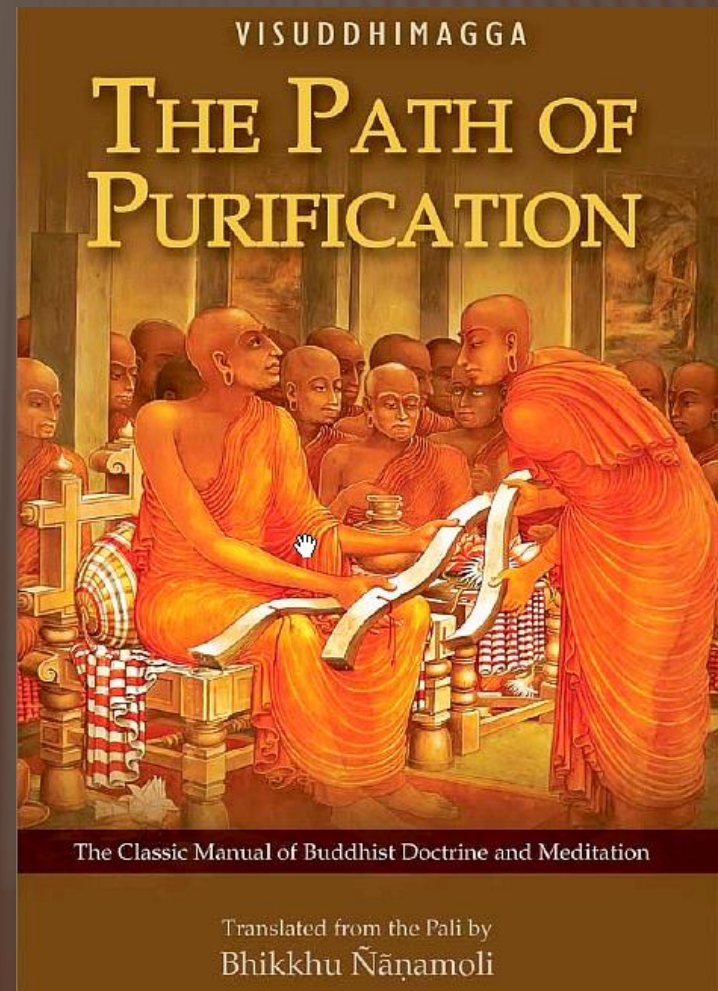
ผลงานประเภทปกรณวิเสส

- ✖ คัมภีร์ “วิสุทธิมคคปกรณวิเสสะ”
- ✖ ซึ่งคนทั่วไปรู้จักในชื่อว่า “**วิสุทธิมรรค**”
- ✖ ที่เรียกว่าเป็นปกรณวิเสส เพราะมิได้อธิบายขยายความเรื่องใดเรื่องหนึ่งในพระไตรปิฎก แต่เป็นการอธิบายแก่นธรรมในพระไตรปิฎกโดยรวม ตามภาษิตคาถาที่คณะสงฆ์ฝ่ายมหาวีหารได้ให้ไว้
- ✖ เป็นทำนองเรียงความแก้กระทู้ธรรม

ลักษณะเด่นของคัมภีร์วิสุทธิมรรค

- ✖ เป็นสารานุกรมหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า
- ✖ เป็นคัมภีร์ที่สรุปคำสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่อง ศีล สมาธิ และปัญญา
- ✖ คัมภีร์นี้อาจนับว่าเป็นคล้ายกับ “ผลสอบเข้าหรือสอบ Entrance
- ✖ เป็นคัมภีร์ที่สร้างชื่อเสียงมากที่สุด

ความสำคัญของคัมภีร์วิสุทธิมรรค

- ✘ อรรถกถาทั้งหลายในสมัยอนุราชปุระ ถือเอาคัมภีร์วิสุทธิมรรคนี้เป็นหลักในการเขียนอรรถกถา
- ✘ และคณะสงฆ์ไทยปัจจุบันบรรจุในหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกภาษาบาลีประโยค ๒.๘ วิชาการแปลมคธเป็นไทยด้วย
- ✘ นับว่าคัมภีร์วิสุทธิมรรคเป็นผลงานที่สำคัญที่สุดของพระพุทธโฆสะ ทำให้พุทธชนรุ่นหลังได้ศึกษาพระปริยัติธรรมในพระพุทธศาสนา นอกจากนี้มีนักวิชาการชาวต่างประเทศหลายท่านที่กล่าวถึงคัมภีร์วิสุทธิมรรคไว้ อาทิ

R.C. Childers กล่าวยกย่องไว้ในคำนำของหนังสือ Pali English Dictionary ว่า คัมภีร์วิสุทธิมรรคนี้เปรียบเหมือนสารานุกรมแห่งคำสอนทางพระพุทธศาสนา ใช้ภาษาที่สั้นและชัดเจน แสดงถึงความเข้าใจทั่วถึงในเรื่องที่แต่งอย่างน่าอัศจรรย์

Dr. B.C.Law กล่าวไว้ในหนังสือ Buddhaghosa ซึ่งพิมพ์เมื่อปี 1946 โดยให้ทัศนะว่าเป็นคัมภีร์ที่ให้ภาพรวมที่แสดงถึงระบบแห่งพระพุทธศาสนาทั้งหมด มิได้เพิ่มอะไรให้แก่ตัวคัมภีร์พระไตรปิฎก แต่มุ่งหมายในการจัดสารบัญของพระไตรปิฎกให้เป็นระบบระเบียบ

Spence Hardy เขียนไว้ในหนังสือ Manual of Buddhism กล่าวว่างานชิ้นนี้เสนอเนื้อหาส่วนที่เป็นคำสอนและอภิปรายทางพระพุทธศาสนา ซึ่งได้ทั้งหลักฐานและความถูกต้อง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) มีความเห็นว่าคัมภีร์วิสุทธิมรรค ให้ความรู้ที่เป็นฐานเพื่อก้าวลงสู่มหาสมุทราแห่งคำสอนของพระพุทธศาสนา มีจุดยืนที่การนำเสนอภาคปฏิบัติเพื่อดำเนินชีวิตไปถึงเป้าหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน

โครงสร้างของคัมภีร์วิสุทธิมรรค

ส่วนที่ ๑ กล่าวถึงเรื่องศีล

- เริ่มต้นตั้งแต่อธิบายว่า ศีลคืออะไร มีความหมายอย่างไร มีประโยชน์อย่างไร มีกี่อย่าง มีอะไรเป็นอุปสรรค ควรรักษาศีลอย่างไร

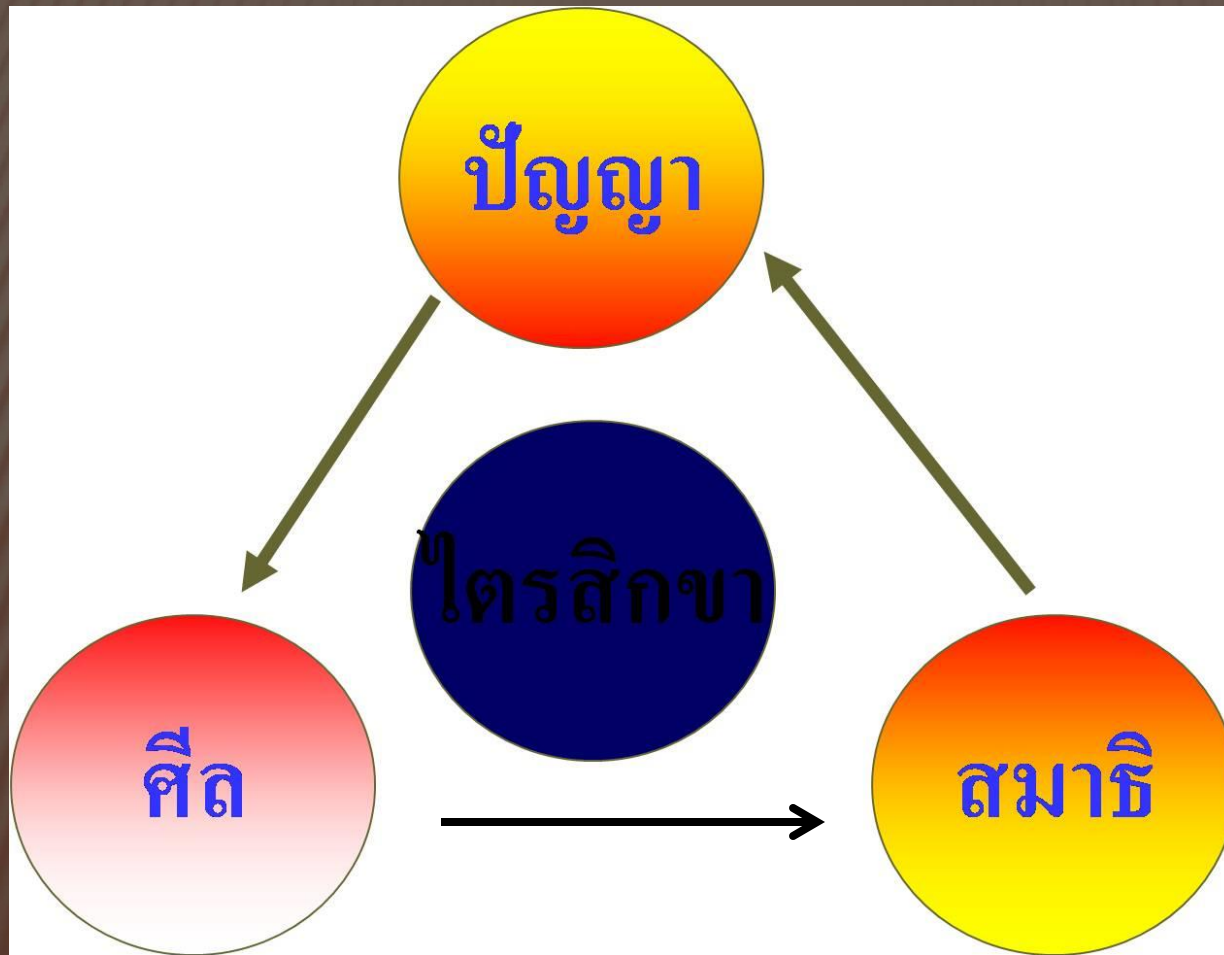
ส่วนที่ ๒ กล่าวถึงเรื่องสมาธิ

- เริ่มต้นตั้งแต่อธิบายว่า สมาธิคืออะไร มีความหมายอย่างไร มีกี่อย่าง อะไรเป็นอุปสรรคที่ทำให้สมาธิไม่พัฒนา วิธีการเจริญสมาธิเป็นอย่างไร

ส่วนที่ ๓ กล่าวถึงเรื่องปัญญา

- เริ่มต้นตั้งแต่อธิบายว่า ปัญญาคืออะไร มีความหมายอย่างไร ลักษณะ ชนิดของปัญญา วิธีเจริญเรื่องปัญญา ความรู้และความเข้าใจเรื่องชีวิต

ศึกษาวิสุทธิมรรค คือ ศึกษาไตรสิกขา

สิ่งที่ผู้ศึกษาควรสังวรไว้เสมอในการศึกษาคัมภีร์ปกรณ์วิเสส

“คัมภีร์นี้เป็นผลงานประมวลความคิดความเข้าใจ
ในพุทธธรรมของคนยุคหลัง
ดังนั้น (จึง) อาจจะมีทั้งส่วนที่ถูกและส่วนที่ผิด
เป็นหน้าที่ของผู้ศึกษาที่จะต้องพิจารณาความถูกต้อง
ด้วยการเปรียบเทียบกับข้อเท็จจริงในพระไตรปิฎก
และที่สำคัญ มีการทดลองสอบความจริง
จากการปฏิบัติด้วยตนเอง (ด้วย)”

สุภาพรรณ ณ บางช้าง

กาลามสูตร 10 ประการ

...หลักแห่งความเชื่อด้วยปัญญา

1. อย่าเพิ่งเชื่อเพราะการฟังตามๆ กันมา
2. อย่าเพิ่งเชื่อเพราะถือว่าเป็นของเก่าเล่าสืบๆ กันมา
3. อย่าเพิ่งเชื่อเพราะเป็นข่าวเล่าลือ
4. อย่าเพิ่งเชื่อเพราะอ้างคัมภีร์หรือตำรา
5. อย่าเพิ่งเชื่อเพราะคิดเอาเองว่ามันเป็นเหตุเป็นผลกัน
6. อย่าเพิ่งเชื่อเพราะการคิดคาดคะเนหรืออนุมานเอา
7. อย่าเพิ่งเชื่อเพราะคิดเอาตามอาการที่ปรากฏ
8. อย่าเพิ่งเชื่อเพราะเห็นว่าตรงกับความเห็นของตน หรือเข้ากับ
ทฤษฎีที่มีอยู่
9. อย่าเพิ่งเชื่อเพราะเห็นว่าผู้พูดควรเชื่อได้
10. อย่าเพิ่งเชื่อเพราะเห็นว่าผู้พูดเป็นครูของเรา

เอกสารอ้างอิง

- ✕ อภิญวัฒน์ โพธิ์सान. ชีวิตและผลงานของนักปราชญ์พุทธ.
มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๙.

**THANK
YOU
FOR
READING
!**

ดาวน์โหลดไฟล์นี้ได้ที่

www.philosophychic.com

สนุกกับการเรียนรู้ปรัชญาและศาสนาแบบชิคๆ เคียงคู่รอยยิ้ม